

Krúdy álma: az ember

Az álmódó Krúdy Gyula valami álomszerűen nagyszerűt, újat hozott a huszadik századi magyar prózába; tudatában volt ennek ő maga is, sőt azt a kérdést is feltette (önmagának), amit évtizedek óta annyian: képes-e ez az álom „kifejezni a valóságot”?

Az *Aranykéz utcai szénpok* (1916) Előhangjából idézem: „Mennyit szerettem volna írni, ami igaz. Semmit nem írtam, csak színhazugságokat... Az emberek hiányoznak a könyveimből, akiket mindenkinél jobban ismerem, ugyanezért nem merem leírni őket. Nőket, férfiakat, gyermekeket: én tudom. Miről álmodnak, miről gondolkodnak? Mit cselekednek saját akaratukból, és mit a vezetési szándékából, mint a kőzet, amely lejtős úton elindul, és beleszalad a cukrászda ablakába.”

Emeljük ki innen: „*miről álmodnak*” — hisz az író t is majd mindig ez érdekelte elsősorban —, és pillantsunk vissza (1916-ban vagyunk) Krúdy pályájára: mögötte van a *Vörös postakocsi*, és Szindbád is elkezdte útját. Krúdy már a *Vörös postakocsiban* megteremtí a *lebegés* különös világát: hercegek, hercegnők, bárók ebben a regényben kezdenek kavarogni... Amúgy persze „polgárok” ők is: ezzel a szóval fogja át az író a hőseit; polgárrá kapaszkodik fel a kisember, polgárrá süllyed a dzsentrí — a polgári lehetőségek áttünő, lebegő polgárjogot nyernek ebben a különös álomprózában.

A Krúdy-próza „polgárait” — jól mutatják ezt a közel-múltban megjelent válogatott novellái is — álmaik jellemzik!

Ezeket az álmokat követi az író a „miértre” adott válasz több-kevesebb tudatosságával. *Miért* is?

Az 1919-ben írott *Asszony-ságok díjában* derül ki: azért, mert álmaiban önmaga az ember!

Ébrenlétén-köznapjain uralkodhat — az álmain soha. Ott nem saját akaratából cselekszik.

Azért fontosabb Krúdynak a hősei álomvilága, mert azt érzi igazabbnak.

Míg napközben álszenteskedhetünk, „éjjel, loppal egy *másvilági, tehát való életünkben* (kiemelés tőlem, Sz. G.) csak olyanok voltunk, mint a fekete nyakkendős kanverebek a tűzfal csúcán, amint lehetetlen táncukat lejtik a szürke kis nőstény körül. Hogy illegettük, legyeztük, borzoltuk magunkat. Lovagoltunk testhez álló fehér nadrágban vad paripán; hölgyünk szeme látára. Költők voltunk...”

És itt folytatólagosan fel kell sorolni az álomvilág minden kellékét.

Az emberekről a legigazabbat akarván elmondani, Krúdy az álmaikba („való életükbe”) helyezi őket. És ez nem okoz különösebb gondot, könnyebb, mint minden jelentős formai bravúr. Czifra János álombeli alteregója, az Álom mondja: „Az emberek mielőtt meghalának, találkoznak az *álmukkal*. Én va-

gyok az *ember*, aki azt a sok furcsaságot, bolondságot, tréfát, gyilkosságot, meredélyről való zuhanást, paráznaságot, fajtalanságot (...) elkövettem.”

A fogalmazás árulkodik. Az ember és álma: az ember.

★

Krúdy álomvilágát a szerző akaratához hűen az „álomfejtéstől” idegen módon fogjuk fel. Az: jövőbe kíváncsiszkodás, jóslás — míg a *mi* álomfejtésünk visszafelé vezet. „Az álom nemcsak a jövő időt példázta, melyben a babonások hisznek, hanem az *elmúlt időket* is, melyben az álmodó rák módjára visszafelé megy azokon a bejárt életutakon, melyekre már nem is emlékezik”.

Krúdy álomvilága egy örök valami, ahová néha belép az ember, s itt mutatkozik meg igazi valója; utána visszalép a valóságba, befejeződik az álom, de ez álomvilág-lehetőség a Krúdy-prózában: önálló, folyamatos jelenlét.

Csoda, ha bő fél évszázada semmit sem veszített különös fényéből? (*Szepsirodalmi*)

Szávai Géza

Cseh Médeia

Médea '87 címmel játssza *Alena Vránová*, a prágai Városi Színház művésznője *Göncz Árpádnak* a hetvenes évek közepén született monodramáját. Az évszám a cseh változat bemutatásának idejére utal, és nyilvánvalóan politikai jelentősége van. Akkoriban elképzelhetetlen lett volna, hogy a Csehszlovák Kultúra Háza (mai hivatalos nevén: *A Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság Kulturális és Tájékoztató Központja*) ezzel a produkcióval indítsa meg kamaraszínházi előadásainak sorozatát. Arra pedig végképp senki sem gondolha-

tott volna, hogy az előadás a szerző a Magyar Köztársaság elnökeként vesz részt.

Péntek este pedig ez történt. A jelenlevők egy igazi cseh Médeióval ismerkedhettek meg. Olyan asszonnyal, akinek a környezetében, a viselkedésében, a lelkében a legszörnyűbb megpróbáltatások tragikus megrázkódtatások közepette is rend van. Már-már az érzéketlenségig visszafogottnak, fegyelmezettnek látjuk, arcán a legszörnyűbb élmények is csak finom rezdüléseket váltanak ki, hangos, tragikai jajongásra véletlenül